

ДЛУГОПОЛЬСЬКИЙ Олександр Володимирович
доктор економічних наук, професор
професор кафедри економіки та економічної теорії
Західноукраїнський національний університет
ORCID ID: 0000-0002-2040-8762
e-mail: dlugopolsky77@gmail.com

КРАВЧУК Ольга Петрівна
магістрантка ОНП «Аналітична економіка»,
Західноукраїнський національний університет
ORCID ID: 0009-0006-5704-1673
e-mail: kravchuk.olia12@gmail.com

ТЕНДЕНЦІЇ У РОЗПОДІЛІ ДОХОДІВ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ РИЗИКІВ ВОЄННОГО СТАНУ

В статті досліджуються актуальні тенденції розподілу доходів населення України за умов ризиків воєнного стану. Стаття включає аналіз останніх досліджень та публікацій з проблематики, а також розглядає практичні аспекти аналізу розподілу доходів за ключовими показниками: індексом Джині та кривою Лоренца. Метою статті є обґрунтування актуальних тенденцій формування доходів населення в Україні в умовах протидії ризикам воєнного часу. У статті досліджено історичні аспекти формування доходів населення представниками різних наукових шкіл, а також проаналізовані статистичні дані щодо сукупних ресурсів домогосподарств України, диференціації рівня життя населення та його розподілу за рівнем середньодушового доходу. В статті наведена аналітика стосовно існуючих параметрів доходів населення за умов запровадження воєнного стану в Україні. Загалом, реальна ситуація з економічною нерівністю і бідністю в Україні вимагає від уряду рішучих дій – від перегляду соціальних гарантій держави до реформ в сфері охорони праці, заохочення до перекваліфікації, освоєння інноваційних (цифрових) продуктів, комплексних заходів в сфері освіти, медицини, охорони здоров'я тощо.

Ключові слова: *доходи, безробіття, диференціація, бідність, розподіл, коефіцієнт Джині, крива Лоренца*

JEL classification: I32, J31

DOI: <https://doi.org/10.31649/ins.2023.3.76.86>

1. ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Сучасні тенденції суспільно-політичного розвитку України зазнають впливу низки дестабілізуючих чинників щодо забезпечення процесу стабільного формування загальних доходів населення держави та її адміністративно-територіальних одиниць. Водночас, міграція працездатного населення через запровадження правового режиму воєнного стану в Україні, падіння реальних трудових доходів населення через соціально-економічні негаразди, динамічне зростання

вартості життя, зниження купівельної спроможності, знецінення заощаджень тощо істотно загострюють проблеми бідності та нерівності. Зазначимо, що необхідною умовою прогресивного розвитку суспільства є органічний симбіоз економічного і соціального, що відображає свою реалізацію у формуванні в країні соціально орієнтованої економіки з ринковими детермінантами, підпорядкованості реформування економічних процесів згідно із суспільним цілям.

Поряд з цим, акцентуємо увагу на тому, що війна, прискорення інфляції та девальвації спричинили виникнення нового явища в економіці України, яке ідентифікують як

«раптова бідність» (внаслідок руйнування майна та знищення грошових ресурсів громадян), тому дослідження проблем розподілу доходів населення є доволі актуальним завданням в умовах сьогодення.

2. АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Над проблемою нерівномірності розподілу доходів працювало багато всесвітньо відомих вчених, серед яких можна виділити Л. Гайєка, Дж. Р. Гікса, Дж. Кейнса, Ф. Култера, О. Лоренца, А. Маршала, А. Сміта та ін. Серед українських учених, які досліджували диференціацію доходів, детермінанти бідності й зайнятості населення можна відзначити: І. Волохова, С. Волошина, В. Горина, С. Дембіцького, А. Жуковську, О. Злобіна, В. Козюка, І. Лютого, Т. Моташко, П. Несененка, І. Сидор, А. Скубіліна, О. Шаманську та багато інших. Науковцями добре опрацьовані питання щодо формування доходів населення, джерел їх походження, методичних підходів до оцінювання ступеня диференціації в умовах соціально-економічних викликів і загроз для населення України.

3. ВИДІЛЕННЯ НЕВИРШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ ОЗНАЧЕНА СТАТТЯ

Загалом, високо оцінюючи внесок вчених та фахівців-практиків у дослідження актуальних проблем формування й розподілу доходів населення, варто акцентувати увагу на недоречності прямого копіювання досвіду економічно розвинутих країн у цій сфері, водночас з акцентуванням уваги на досвіді тих країн, які подібні за темпами соціально-економічного розвитку до України. Поряд з цим, досліджувана проблематика в переважній більшості публікацій розглядається відокремлено від завдань розбудови в Україні економіки знань, тобто без оцінювання причинно-наслідкових зв'язків між економічною нерівністю і розвитком людського капіталу. Також гострою залишаються проблеми реформування та вдосконалення системи соціальної допомоги та системи оподаткування, боротьби з тіньовими доходами, удосконалення механізму формування доходів в регіонах за умов правового режиму воєнного стану.

4. ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є обґрунтування актуальних тенденцій формування доходів населення в Україні в умовах протидії ризикам воєнного часу.

5. ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБґРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Процес формування доходів населення учені та фахівці-практики часто пов'язували зі сферою обігу торгового капіталу, водночас, будь-яке виробництво тривалий час вважалося інструментом забезпечення доходів. Зокрема, основною тезою в наукових доробках меркантилістів є наступна: «гроші породжують торгівлю, а торгівля збільшує гроші. Згідно з теорією меркантилізму, доходи населення пов'язані з продажем товару. На противагу такому підходу зазначимо, що фізіократи джерелом багатства називали виробництво. На їхній погляд, фактично, єдиним видом реального доходу виступає земельна рента, а решта доходів ідентифікуються як похідні від неї. Цікавою догмою вважалося, що в реальності нічого не може приносити доходу, крім землі й води, зокрема без землі вода нічого не виробляє» [1].

Цілісну систему поглядів на проблемні аспекти формування доходів вперше було запропоновано представниками класичної політичної економії. А. Сміт й Д. Рікардо декламували, що первинне джерело доходів є в різних галузях виробництва. «Цілком логічно, що проблему доходів і їх розподілу вчені пов'язували з теорією вартості, відповідно до якої базисом цін і кінцевим джерелом доходів є затрати праці в процесі виробництва» [2]. Констатуємо, що Ж.-Б. Сей і його прихильники пов'язували походження доходу з функціонуванням відповідних факторів виробництва. Вони вважали, що такі фактори як праця, земля і капітал виступають основним джерелом доходів суспільства (заробітної плати, ренти та прибутку). Водночас, представники кейнсіанства застосовували макроекономічний підхід до дослідження й обґрунтування сутності доходів населення.

В цьому ракурсі проблематика доходів розглядалася в тандемі з ефективним використанням матеріальних, грошових і трудових ресурсів в суспільстві, специфікою

зайнятості населення. Основна роль в кейнсіанській теорії доходу належить «концепції інвестиційного мультиплікатора, що пов'язувала приріст доходу з приростом інвестицій. Так, нарощування інвестицій стимулює зайнятість, що призводить до збільшення доходу населення і споживання» [3].

Формування доходів у сфері виробництва, наприклад, інституціоналісти розглядали як результат певних соціальних функцій. Варто наголосити, що для з'ясування специфікацій механізму формування доходів громадян представники цієї течії вважали необхідним врахування інституційних факторів, з-поміж яких вирізняли соціологічні, психологічні, політичні, правові та інші [4].

Неоліберальний ринок, фактично, стимулює процеси нагромадження капіталу та підвищує потенціал економічної еліти, дійсна влада якої нівелює всі класичні цінності демократії, які здебільшого існують лише формально у міжнародній площині. Як зазначає Р. Зварич: «базуючись на ліберальних доктринах слід вже сьогодні розробляти зовсім нове комплексне світобачення, парадигму нового суспільного устрою, яка носитиме альтерглобальний характер та буде основою майбутнього посткризового світу. У соціальній політиці альтерглобалізація виступає за збереження соціальних програм, усунення нерівності доходів та проти різних видів дискримінації у соціально-трудовах відносинах» [5].

На думку В. Козюка, А. Кремезь [6], О. Длугопольського, А. Жуковської [7], доходи населення є вагомим показником економічного розвитку держави та важливим фактором суспільного добробуту. Наразі через соціальні й економічні негаразди відбулося значне падіння реальних трудових доходів населення, знизилася купівельна спроможність грошей, зростає рівень безробіття, спостерігається стрімкий вплив висококваліфікованих кадрів за кордон, загострюються проблеми бідності та нерівності.

Відповідно до даних Інфляційного звіту Національного Банку України [8], за результатами I кварталу 2023 року рівень безробіття становив близько 20%. За умов відсутності нових значних шоків у 2023-2025 роках триватиме відновлення ринку праці на

базі зростання економіки та стимулюючої фіскальної політики. Отже, рівень безробіття буде поступово знижуватися: в 2023 році – до 18,3%, в 2024 році – до 16,5%, а в 2025 році – до 14,7% [8]. Такі тенденції пов'язані з імовірним збереженням значних кваліфікаційних і регіональних диспропорцій на ринку праці і поверненням мігрантів з-за кордону.

Для того, щоб дослідити динамізм диференціацій у розподілі доходів населення вважаємо за необхідне здійснити моніторинг й оцінку параметрів матеріального рівня достатку певного домогосподарства, що ідентифікуються рівнем доходу та є базисом забезпечення сприятливих умов життєдіяльності та гідного життя населення (рис. 1).

Наголосимо, що нині оплата праці стабільно залишається основним джерелом доходу більшої частини населення, тому необхідно окремо дослідити механізм і фактори її диференціації. За даними рис. 2 можна побачити, що протягом 2017-2021 роки зростали усі види доходів населення України. Зокрема, у 2018 році доходи населення становили 2 652,1 млрд грн, а у 2022 році цей показник зріс до 4 698,6 млрд грн, що по факту більше, ніж у 2 рази, незважаючи на війну 2022-2023 років.

Значна диференціація населення в контексті матеріального становища та наявні диспропорції у розподілі доходів між квінтільними групами є актуальною проблемою для України, яка лише загострюється протягом останніх років (періоди пандемії та війни). Проблема подолання нерівності суспільства в розрізі доходів потребує сьогодні поглибленого вивчення та систематизації механізмів для ефективного перерозподілу доходів населення [10].

Проте певний рівень соціально-економічної нерівності має місце в кожній державі, оскільки сьогодні, фактично, не існує країни, де була б абсолютна рівність доходів (коли зображення кривої Лоренца не відхилялося б від лінії абсолютної рівності). Офіційна статистика вимірювання бідності і нерівності свідчить, що Україна має достатньо помірний ступінь нерівності, навіть порівняно з європейськими країнами.

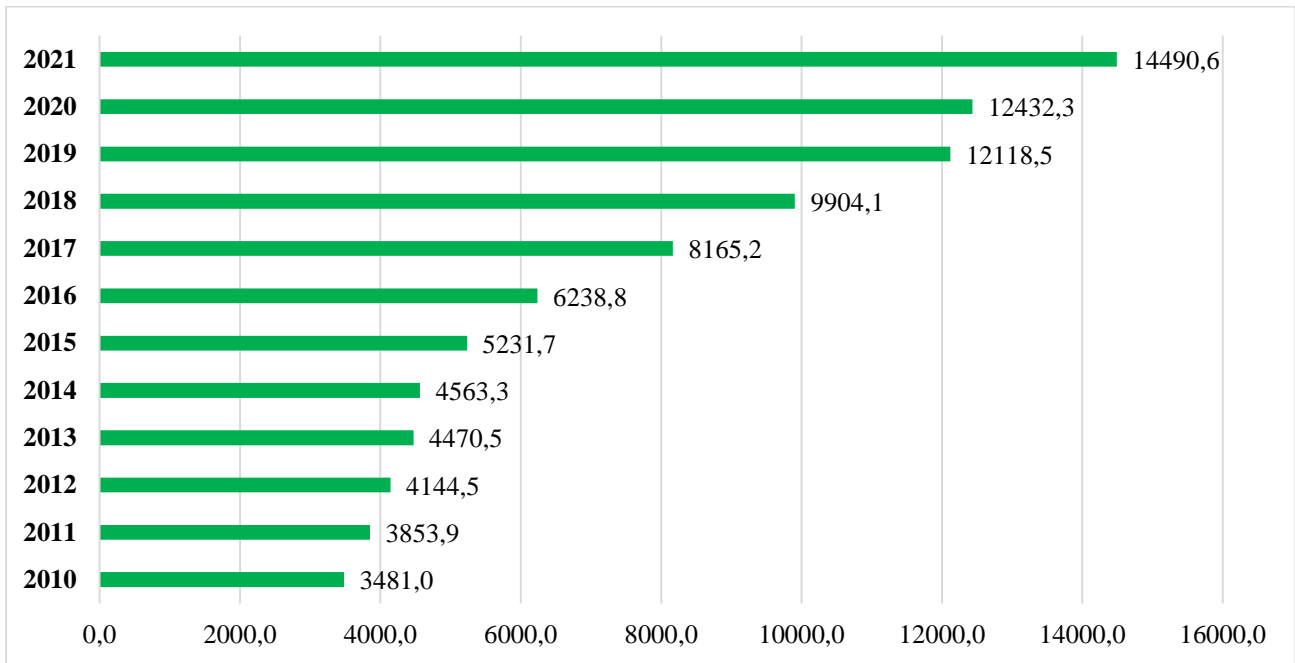

Рис. 1. Сукупні ресурси в середньому за місяць у розрахунку на одне домогосподарство, грн

Джерело: побудовано на основі [9]

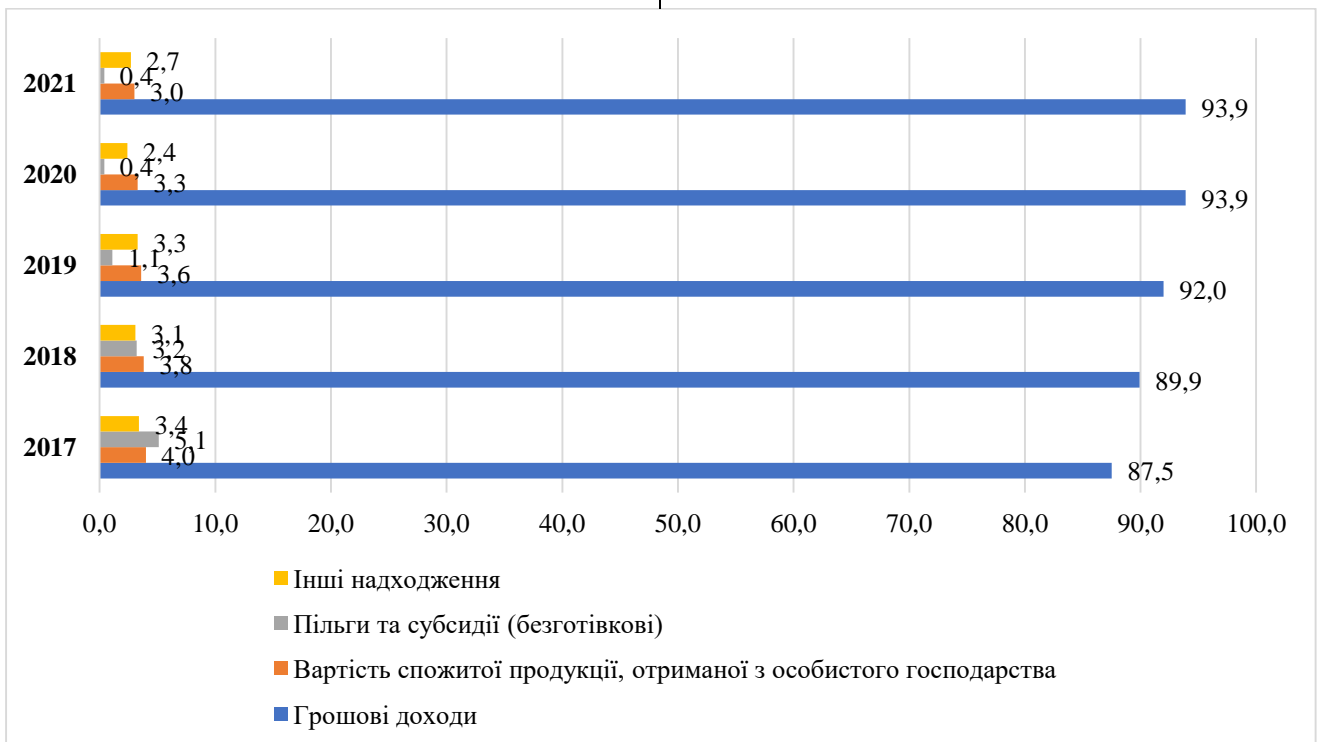

Рис. 2. Структура сукупних ресурсів домогосподарств у 2017-2021 рр., %

Джерело: побудовано на основі [9]

Погоджуємося з С. Волошиною, А. Скубіліною, А. Чеботаренко, що за своєю сутністю: «коефіцієнт (індекс) Джині розраховується за часткою доходів, отриманих окремою групою населення і характеризує відхилення фактичного розподілу доходів серед рівних за

чисельністю груп населення від лінії їх рівномірного розподілу. Значення даного показника знаходяться в інтервалі від 0 до 1, де значення 0 свідчить про абсолютну рівність між усіма групами населення, а 1 (або 100%) вказує на абсолютну нерівність, коли певна особа зосереджує у своїй власності весь

сукупний дохід. Країни т.з. «Великого потенціалу», до яких належать Бразилія (51,5%), Аргентина (42,7%), Колумбія (53,5%), мають найвищі значення показника, що свідчить про високий ступінь нерівності доходів населення» [11].

До повномасштабного нападу росії на Україну в рейтингу за Індексом Джині Україна перебувала серед групи країн з найнижчим рівнем у порівнянні з країнами європейського континенту. Зокрема, значення Індексу Джині у 2021 р. в Україні становило 0,244 (24,4%). Для прикладу, в Австрії у відповідний період Індекс Джині становив 0,274, у Бельгії – 0,262, в Естонії – 0,305, у Польщі – 0,281, у Франції – 0,292, у Чехії – 0,248 [12].

За офіційними даними, протягом 2017-2021 рр. частка доходів у найменш забезпеченій групі населення, на відміну від найзаможніших домогосподарств останнього дециля, незмінно зменшувалася. Якщо у 2017 р. загальні доходи першого дециля становили 4,6%, то у 2021 р. – уже 4,3% від загальних доходів усіх домогосподарств; а загальні доходи десятого дециля, навпаки, за цей період зросли: з 20,6% у 2017 р. до 21% у 2021 р. (у 2020 р. досягли рівня у 21,7%). Тобто десята частина найбагатших домогосподарств отримувала понад 20% загальних доходів, а десята частина домогосподарств з найменшими доходами – лише 4,3% [13]. Також варто зазначити, що офіційні статистичні дані стосовно диференціації життєвого рівня населення не враховують значної тінізації доходів в Україні, яка

переважно стосується груп населення з вищими доходами.

Зауважимо, поширеним графічним методом відображення ступеня нерівності доходів у державі виступає «крива Лоренца», оскільки вона відображає кумулятивну частку доходу (відображається по осі у), фактично отриманого найбільш бідними х % верствами населення для всіх наявних значень х. Свого роду, лінія під кутом 45 градусів демонструє лінію ідеальної рівності, коли дохід розподіляється рівними частками між усіма людьми [14]. Проте якщо дохід трансформується нерівномірно, то нижні х % осіб отримують менше х % від сукупного доходу в країні, що дає підстави стверджувати, що криві Лоренца в більшості випадків лежать нижче лінії 45 градусів. Водночас, чим далі крива Лоренца знаходиться від лінії рівності, тим більш нерівномірним є розподіл доходу.

Інший показник, який відображає рівень розриву між багатими і бідними, називається квінтільний коефіцієнт фондів за грошовими доходами. По своїй сутності, квінтільний коефіцієнт фондів можна тлумачити як співвідношення сумарних доходів найбільш та найменш забезпечених 20% населення, ранжованого за показником середньодушових еквівалентних доходів. Як видно з рис. 3, цей показник збільшився за період 2017-2022 рр., що свідчить про поглиблення диференціації суспільства і суттєвіший ступінь розшарування громадян за рівнем доходів (рис. 3).

Рис. 3. Диференціація рівня життя населення у 2017-2022 рр.

Джерело: побудовано на основі [9]

У 2021 році 50,8% населення України отримали доходів у розрахунку на душу населення понад встановленої станом на 1 січня мінімальної заробітної плати, у 2020 році таких громадян було більше 52%, а у 2019 році – приблизно 70%. Тому даний розрахунковий показник характеризується певним нестабільним трендом.

Для порівняння зауважимо, що частка населення за рівнем середньодушових еквівалентних загальних доходів менше 3000 грн склала у 2021 році – понад 6%, у 2020 році – більше 3%, у 2019 році – до 19% (табл. 1).

У 2021 році 50,8% населення України отримали доходів у розрахунку на душу населення понад встановленої станом на 1 січня мінімальної заробітної плати, у 2020 році таких громадян було більше 52%, а у

2019 році – приблизно 70%. Тому даний розрахунковий показник характеризується певним нестабільним трендом.

Для порівняння зауважимо, що частка населення за рівнем середньодушових еквівалентних загальних доходів менше 3000 грн склала у 2021 році – понад 6%, у 2020 році – більше 3%, у 2019 році – до 19% (табл. 1).

Візуально представити співвідношення відсотків усіх загальних доходів населення та відповідної кількості населення України, яка їх одержала, допоможе крива Лоренца на рис. 4. Лінія рівномірного розподілу доходів означає, що 10% населення мали б одержати 10% загальних доходів фізичних осіб, 20% населення – 20% загальних доходів, 30% громадян – 30% загальних доходів тощо.

Таблиця 1

Розподіл населення за рівнем середньодушових еквівалентних загальних доходів

Розподіл населення	2017	2018	2019	2020	2021
до 3000,0	38,8	22,6	18,6	3,3	6,4
3000,1–4000,01	34,0	39,7	25,4	33,5	12,7
4000,1–5000,02	18,3	18,0	15,2	20,3	18,3
5000,1–6000,03	8,9	19,7	11,9	20,9	23,9
6000,1-7000,0	-	-	10,9	10,5	8,7
7000,1-8000,0	-	-	6,3	1,3	5,7
8000,1-9000,0	-	-	6,2	2,9	7,2
9000,1-10000,0	-	-	1,2	0,5	6,1
10000,1-11000,0	-	-	1,7	0,9	1,2
11000,1-12000,0	-	-	0,4	1,7	0,4
понад 12000,0	-	-	2,2	4,2	9,4

Джерело: складено на основі [8; 9]

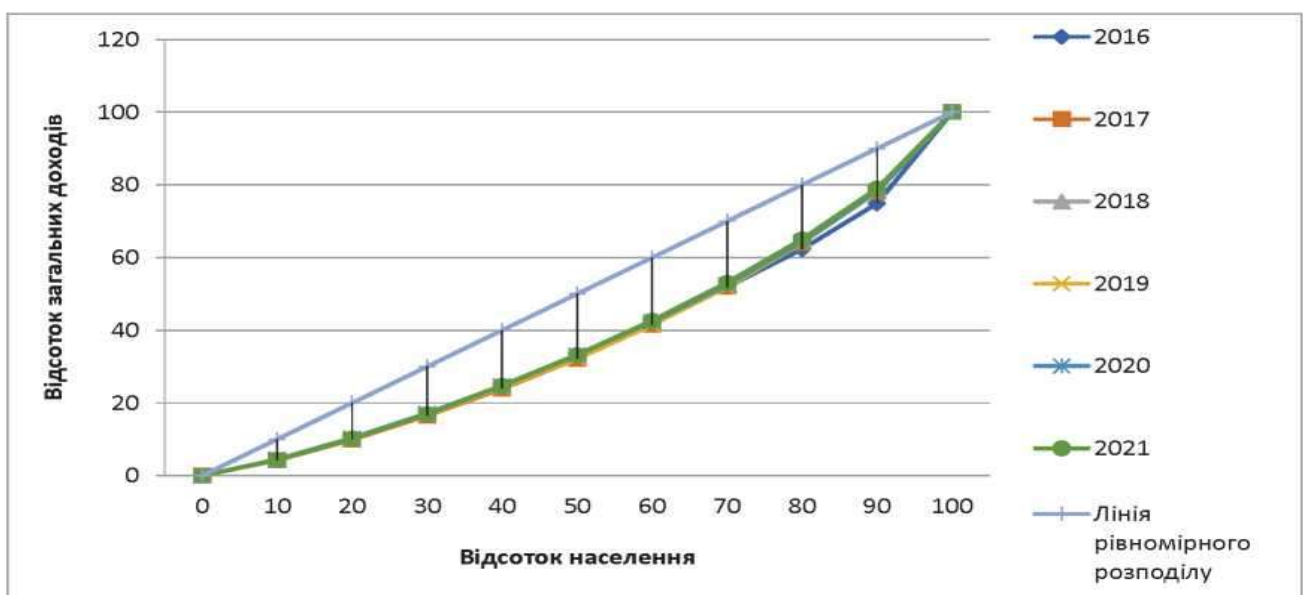

Рис. 4. Графічна інтерпретація кривої Лоренца у 2016-2021 рр.

Джерело: побудовано на основі [14; 15]

Фактичний стан демонструє, що перші 10% фізичних осіб із найменшими доходами в 2021 році одержали 4,3% загального обсягу доходів усіх громадян. Друга група населення (10%), ідентифікована за рівнем середньо-душових відповідних загальних доходів, отримала 5,9% обсягу загальних доходів населення, відповідно, третя група – 6,7% доходів, четверта – 7,8%, п’ята – 8,4%, шоста – 9,5%. Як видно, 60% найбідніших за доходами на душу населення громадян отримали 42,6% від загального обсягу доходів. Згідно звітно-статистичних даних, десята група (10%) отримала у 2021 році 21,0% всього обсягу доходів. Щодо стосується заощаджень, то констатуємо про їхній позитивний тренд зростання у 2018 році. У 2019-2020 роках відмічалось зменшення заощаджень на 0,4% сукупних витрат домогосподарств. У 2021 році населення направило на заощадження лише 0,2% всіх своїх сукупних ресурсів. Отже, моніторинг та аналіз статистичних параметрів доходів та витрат населення засвідчує низький рівень життя, оскільки основними джерелами формування грошових доходів населення є оплата праці, а також пенсії, стипендії, соціальні допомоги, а в сучасних умовах ситуація набирає все більшого загострення в зв’язку з повномасштабним вторгненням росії.

У аналітичному звіті «Міграція та соціально-політичні настрої під час повномасштабної війни росії проти України», опублікованого Центром економічного відновлення, НДО та Gradus Research за фінансової підтримки Європейського Союзу зазначено: «78% українців від початку повномасштабного вторгнення росії зменшилися доходи, водночас про зростання власних доходів повідомили лише 2% жителів країни. Серед українців, хто звітує про зменшення доходів, найменша частка тих, хто виїхав під час війни за кордон (68%). Серед тих, хто залишився вдома, таких 78%. Серед українців, які перемістилися в межах країни, таких вже 80%. Найбільше скоротився дохід у громадян категорії віком 45+ (84%) та віком 35-44 років (81%). Найменше про зменшення своїх доходів зазначають опитані у віці 18-24 років (53%). Водночас дослідники фіксують зростання частки працевлаштованого населення, що отримує зарплатню. Наразі цей показник становить 81%, тоді як у попередньому дослідженні аналогічний показник дорівнював 77%» [16]. Втім, фактично половина працевлаштованих громадян (48%) не мають впевненості у тому, чи будуть вони одержувати зарплату в майбутньому (рис. 5).

Рис. 5. Параметри доходів населення в умовах запровадження воєнного стану в Україні
Джерело: [16]

В контексті реалізації завдань щодо зниження нерівності в доходах населення України для соціальної підтримки найуразливіших верств населення можливо

запровадити гарантовану базову соціальну допомогу, яка залежатиме від рівня доходів. Вбачається, що завдяки встановленню єдиного адресного інструменту соціальної

підтримки із забезпеченням централізації та цифровізації нарахування всіх виплат і зміни показника, до якого прив'язані виплати, буде покращено адресність виплат та збільшено їхній розмір для тих, хто дійсно цього потребує [17; 18].

Водночас, для підвищення якості життя, посилення соціальної стійкості внутрішньо переміщених осіб нерідко пропонується стимулювання їхньої економічної активності в межах досягнення Стратегії державної політики щодо внутрішнього переміщення на період до 2025 року.

Вивчаючи зарубіжну практику, зазначимо, що в даному контексті для зміцнення соціальної стійкості у відповідних планах, наприклад, Болгарії запропоновано поступове збільшення коефіцієнта зростання мінімального доходу впродовж трьох років і введення щорічного автоматичного оновлення граничного розміру за допомогою індексації [19].

Розвинений фінансовий ринок світових країн дає можливість урядам без проміжних ланок залучати вільні кошти населення – шляхом розміщення неринкових державних цінних паперів (ощадні бони, ощадні сертифікати, вигащні облігації тощо), націлених на індивідуального інвестора. Констатуємо, що інвестиційні цінні папери виступають доволі зручним інструментом, оскільки вони дають змогу інвестору у будь-який час пред'явити їх до сплати. Проте, при достроковому поверненні залучених коштів інвестор (населення) втрачає певну частину свого доходу [20]. Прикладом акумуляції грошових коштів населення шляхом емісії неринкових державних цінних паперів та позитивним досвідом для України може слугувати практика певних країн, зокрема таких як Великобританія, Канада, Німеччина та США.

Отже, в даний час в Україні, якщо нівелювати офіційні дані статистики, що не враховують суттєвих тіньових показників, постає справжня проблема з економічною нерівністю. Ключовою причиною і фактором поглиблення нерівності є рівень доходу, який впливає на фактичні можливості доступу до соціальних благ, матеріальних ресурсів, а також до втілення основних прав людини. Переважна більшість населення України нині проживає в умовах бідності та

малозабезпеченості, а дуже низька його частка відноситься до багатих та надбагатих. Через відсутність значної чисельності населення із середнім статком, суспільство дедалі більше стає чутливішим до економічних та політичних коливань та криз, що виступає базовим чинником його нестабільності [21].

Повномасштабне вторгнення росії в Україну здійснило суттєвий вплив на рівень життя і добробуту населення і продовжує зберігати негативну тенденцію для життя громадян. По-перше, варто відзначити руйнацію будинків, інфраструктури, освітніх установ, медичних й соціальних закладів, об'єктів критичної (енергетичної) інфраструктури, підприємств та заводів, внаслідок бойових дій і бомбардувань. По-друге, наявний суттєвий приріст міграційних процесів через виїзд працездатного населення за кордон (в т.ч. проблема «відтоку мізків»). По-третє, зростання безробіття, яке в результаті може призвести до погіршення економічного становища і умов життя через посилення бідності серед значної частки населення України. Ще один, не менш важливий фактор – зменшення реальної заробітної плати через інфляційні процеси та скорочення соціальних виплат.

6. ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМКУ

Сформованість Реальна ситуація економічної нерівності та бідності в Україні вимагає від уряду рішучих дій щодо вирішення таких проблем. Серед шляхів зниження економічної нерівності в Україні першочергово можна назвати перегляд соціальних гарантій держави в напрямку їх збільшення (через підвищення прожиткового мінімуму, зростання мінімальної заробітної плати, пенсій тощо) і як результат – стабілізація та економічне зростання. Водночас, потрібними є реформи в сфері охорони праці, заохочення до перекваліфікації, освоєння інноваційних (цифрових) продуктів, реформаторські заходи в сфері освіти, медицини, охорони здоров'я. Вважаємо, що за допомогою комплексних дій в розглянутих сферах рівень соціально-економічного розвитку в Україні матиме зростаючий тренд, а рівень бідності населення поступово знижуватиметься. До

того ж, враховуючи фокус європейської практики в контексті зміцнення соціальної стійкості і відновлення якості життя населення в Україні в умовах воєнного стану та відбудови доцільно здійснити наступні заходи:

– удосконалення підходів формування мінімального прожиткового мінімуму (поетапне наближення затвердженого розміру прожиткового мінімуму до фактичного, ураховуючи динаміку індексу споживчих цін);

– забезпечення щорічної автоматичної індексації соціальної допомоги для найбільш потребуючих верств населення;

– максималізація дій щодо сприяння зайнятості осіб, які втратили роботу або припинили діяльність домогосподарства

внаслідок збройної агресії РФ проти України, зокрема за рахунок дифузії співпраці органів місцевого самоврядування і міжнародних організацій в даному напрямку;

– забезпечення доступу населення до якісної інформації про можливості самореалізації та ефективне використання внутрішніх ресурсів і здібностей у відповідній територіальній громаді;

– діджиталізація процедур пошуку роботи за допомогою спеціалізованих порталів, ресурсів, чат-ботів, месенджерів тощо;

– підвищення рівня зайнятості населення через спрощення оподаткування, залучення інвестицій, створення нових робочих місць тощо.

Література

1. Marshall A. Principles of Economics (Great Minds Series). Prometheus Books, 1997. 320 p.
2. Лютий І., Моташко Т. Доходи населення та їх роль у формуванні фінансових ресурсів держави. *Світ фінансів*. 2011. Вип.2. С.59-65.
3. Keynes Jh.M. The General Theory of Employment, Interest and Money. London: Macmillan, 1936. <http://www.hetwebsite.net/het/texts/keynes/gt/gtcont.htm>
4. Несененко П.П. Наукова та реформаторська діяльність школи фізіократів як приклад для вирішення деяких сучасних соціально-економічних проблем України. *Економіка харчової промисловості*. 2015. №1(25). С.3-12.
5. Зварич Р.Є. Історична нерівність доходів населення як економічна передумова альтерглобалізації. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. Вип.16(1). С.110-115.
6. Козюк В.В., Кремезь А.С. Диференціація нерівності розподілу доходів населення України у воєнний і повоєнний період. *Innovation and Sustainability*. 2023. №1. С.64-71.
7. Dluhopolskyi O., Zhukovska A. Inclusive Development as an Instrument to Overcome Economic Inequality and Discrimination. *ECONOMICS*. 2023. 11(1). 3923. <https://doi.org/10.2478/eoik-2023-0016>
8. Інфляційний звіт (квітень 2023 р.). Національний банк України. https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/IR_2023-Q2.pdf?v=4
9. Структура сукупних ресурсів домогосподарств в 2010-2021 рр. Державна служба статистики України. <https://www.ukrstat.gov.ua>
10. Горин В.П., Сидор І.П. Чинники формування доходів населення в економіці України. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Економіка і менеджмент*. 2017. Вип.24(2). С.58-63.
11. Волошина С.В., Скубіліна А.В., Чеботаренко А.М. Нерівність доходів населення України як перешкода розвитку людського капіталу. *Економіка і суспільство*. 2017. Вип.9. https://economyandsociety.in.ua/journals/9_ukr/153.pdf
12. Income inequality. OECD. <https://data.oecd.org/inequality/income-inequality.htm>
13. Поглиблення нерівності в доходах населення в умовах збройної агресії проти України. НІСД. 2023. <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/pohlyblennya-nerivnosti-v-dokhodakh-naselennya-v-umovakh-zbroynoyi>
14. Coulter Ph.V. Measuring inequality: A methodological handbook. Routledge, 2019. 204 p.
15. Волохова І.С. Результативність податкового регулювання доходів фізичних осіб. *Український економічний часопис*. 2023. Вип.1. С.5-10.
16. Міграція та соціально-політичні настрої під час повномасштабної війни росії проти України (дванадцята хвиля дослідження). Аналітичний звіт. 2023. Gradus Research. https://gradus.app/documents/317/Gradus_EU_wave_12_UA.pdf

17. В Україні запровадять принцип гарантованої базової соціальної допомоги. Укрінформ. <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3682334-v-ukraini-zaprovadat-princip-garantovanoi-bazovoi-socialnoi-dopomogi.html>

18. Длугопольський О.В., Длугопольська Т.І. Концепція безумовного базового доходу як альтернатива бісмарківській моделі держави добробуту: від теоретичних студій до експериментальних практик. *Економіка: реалії часу*. 2017. №2(30). С.32-46.

19. Annex council implementing decision on the approval of the assessment of the recovery and resilience plan for Bulgaria. Council of the EU and the European Council. <http://surl.li/heggx>

20. Шаманська О.І., Слободиський С.М. Особливості розвитку ринку цінних паперів в Україні. *Ефективна економіка*. 2017. №2. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5431>

21. Українське суспільство в умовах війни 2022: монографія / С. Дембіцький, О. Злобіна, Н. Костенко та ін.. Київ: Інститут соціології НАН України, 2022. 410 с.

References

1. Marshall, A. (1997). *Principles of Economics* (Great Minds Series). Prometheus Books. 320 p.
2. Lyuty, I., Motashko, T. (2011). Incomes of the population and their role in the formation of financial resources of the state. *The world of finance*, 2, 59-65.
3. Keynes Jh.M. (1936). *The General Theory of Employment, Interest and Money*. London: Macmillan. <http://www.hetwebsite.net/het/texts/keynes/gt/gtcont.htm>
4. Nesenenko, P.P. (2015). Science and the reforming activity of the school of physiocrats as an example for solving some modern socio-economic problems of Ukraine. *Economics of the food industry*, №1(25), 3-12.
5. Zvarych, R.E. (2017). Historical inequality of population incomes as an economic prerequisite for alterglobalization. *Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University*, 16(1), 110-115.
6. Kozyuk, V.V., Kremez, A.S. (2023). Differentiation of inequality of income distribution of the population of Ukraine in the war and post-war period. *Innovation and Sustainability*, №1, 64-71.
7. Dluhopolskyi, O., Zhukovska, A. (2023). Inclusive Development as an Instrument to Overcome Economic Inequality and Discrimination. *ECONOMICS*, 11(1), 3923. <https://doi.org/10.2478/eoik-2023-0016>
8. Inflation Report (2023). National Bank of Ukraine. https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/IR_2023-Q2.pdf?v=4
9. The structure of aggregate resources of households in 2010-2021. State Statistics Service of Ukraine. <https://www.ukrstat.gov.ua>
10. Horyn, V.P., Sydor, I.P. (2017). Factors of population income formation in the economy of Ukraine. *Scientific Bulletin of the International Humanitarian University. Series: Economics and management*, 24(2), 58-63.
11. Voloshina, S.V., Skubilina, A.V., Chebotarenko, A.M. (2017). Income inequality of the population of Ukraine as an obstacle to the development of human capital. *Economy and society*, 9. https://economyandsociety.in.ua/journals/9_ukr/153.pdf
12. Income inequality. OECD. <https://data.oecd.org/inequality/income-inequality.htm>
13. The deepening of inequality in the incomes of the population in the conditions of armed aggression against Ukraine. NISD. 2023. <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/pohlyblennya-nerivnosti-v-dokhodakh-naseleennya-v-umovakh-zbroynoyi>
14. Coulter, Ph.B. (2019). *Measuring inequality: A methodological handbook*. Routledge. 204 p.
15. Volokhova, I.S. (2023). Effectiveness of tax regulation of incomes of individuals. *Ukrainian Economic Journal*, 1, 5-10.
16. Migration and socio-political attitudes during the full-scale war of Russia against Ukraine (the 12th wave of the study). Analytical report. 2023. Gradus Research. https://gradus.app/documents/317/Gradus_EU_wave_12_UA.pdf
17. The principle of guaranteed basic social assistance will be introduced in Ukraine. Ukrinform. <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3682334-v-ukraini-zaprovadat-princip-garantovanoi-bazovoi-socialnoi-dopomogi.html>
18. Dluhopolskyi, O., Dluhopolska, T. (2017). The concept of unconditional basic income as an alternative to the Bismarckian model of the welfare state: from theoretical studies to experimental practices. *Economics: times of reality*, №2(30), 32-46.
19. Annex council implementing decision on the approval of the assessment of the recovery and resilience plan for Bulgaria. Council of the EU and the European Council. <http://surl.li/heggx>
20. Shamanska, O.I., Slobodyskyi, S.M. (2017). Peculiarities of the development of the securities market in Ukraine. *Efficient economy*, №2. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5431>
21. Ukrainian society in the conditions of war 2022: monograph / S. Dembitskyi, O. Zlobina, N. Kostenko. Kyiv: Institute of Sociology of the National Academy of Sciences of Ukraine, 2022. 410 p.

Abstract**DLUHOPOLSYI Oleksandr, KRAVCHUK Olga*****Income distribution trends of the population of Ukraine under the conditions of the martial state's risks***

The article examines current trends in the distribution of incomes of the Ukraine's population under the conditions of the risks of martial law. The article includes an analysis of the latest research and publications on the issue, and also considers the practical aspects of the analysis of income distribution by key indicators: Gini index and Lorenz curve. The purpose of the article is to justify the current trends in the formation of the population's income in Ukraine in the conditions of combating the risks of wartime. The article examines the historical aspects of population income formation by representatives of various scientific schools, as well as analyzed statistical data on the aggregate resources of Ukrainian households, the differentiation of the population's standard of living and its distribution by the level of average per capita income. The article provides an analysis of the existing parameters of the population's income under the conditions of the introduction of martial law in Ukraine. In general, the real situation with economic inequality and poverty in Ukraine requires decisive actions from the government – from revising state social guarantees to reforms in the field of labor protection, encouraging retraining, mastering innovative (digital) products, comprehensive measures in the field of education, medicine, health care etc.

Key words: *income, unemployment, differentiation, poverty, distribution, Gini coefficient, Lorenz curve*

Стаття надійшла до редакції 19.08.2023 р.

Бібліографічний опис статті:

Длугопольський О. В., Кравчук О. П. Тенденції у розподілі доходів населення України в умовах ризиків воєнного стану. *Innovation and Sustainability*. 2023. № 3. С. 76-86.

Dluhopolsyi O., Kravchuk O. (2023) Income distribution trends of the population of Ukraine under the conditions of the martial state's risks. *Innovation and Sustainability*, no. 3, pp. 76-86.

